

Maskuliniteter i skolans skönlitteratur

- En studie av manliga maktstrategier i ungdomslitteratur.

Av Ramiro Adriasola

Handledare: Eva Jonsson

Abstract

My aim with this essay is to examine masculinities and male strategies to gain power in adolescence novels that schools present to their students. To examine masculinities in novels that so many of Stockholm's students get to read I have chosen to base my selection on novels that are stocked and used in class sets.

In my process I have used both schedules for literature studies, of classical male and female traits and I have also used theories used in the field of studies of men. I have worked with two main questions. First I want to know what type the masculinities that are presented and see if the classical male traits still are seen as more desirable. Second I want to see what strategies to gain or retain power important male main or co-main characters use.

The result of my analyses points to that the classical stereotyped masculinities with traits of the physically strong, near to violence, hero type boy still is preferred in adolescence novels today. The boys that are given softer traits rarely are seen as desirable in the end, at least if you want to be seen as the hero type. The strategies to gain or retain power varies more. The novels present quite a wide range of masculinities and show different kind of successful strategies of power. But in the end the strategies that are more successful are the ones that includes classical toughness, physical violence or the ones that get to play out in the classical boy sphere, outside and away from the home environment.

Key words: masculinities, strategies to gain power, adolescence novels, classical masculinities, stereotypes

Innehållsförteckning

Inledning	4
1.1 Inledning och bakgrund	4
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Tidigare forskning på området	5
1.4 Teori, centrala begrepp och tolkningsramar.....	9
1.5 Metod, material och urval	14
1.6 Validitet och tillförlitlighet	15
Resultat och analys	16
2.1 Hungerspelen.....	16
2.1.1 Mot- och medspelaren Peeta Mellark	18
2.1.2 Handledaren Haymitch.....	19
2.2 Förföljaren.....	21
2.2.1 Adnan - från mjuk till macho	22
2.3 Hoppet - Jumpin Jack Az	24
2.3.1 Azad - Att finna makten i pojksfären	25
2.3.2 Tigris - Att hävda sig i tystnaden.....	27
Diskussion	28
3.1 Gemensamma karaktärsdrag.....	28
3.2 Maskuliniteter i ungdomsromanen	31
3.3 Maktstrategier i ungdomsromanen	33
Sammanfattning och slutsats	35
Käll- och Litteraturlista	38
Bilaga 1	39

Inledning

1.1 Inledning och bakgrund

Under de senaste åren har vi hört debatten om att pojkars läsande av litteratur och skönlitteratur sjunkit avsevärt. År 2009 utförde PISA (Programme for International Student Assessment) en lässtudie av Europas 15-åringars läsvanor. Studien visade att pojkar som ägnar tid åt läsning inte bara har sjunkit i Sverige utan är en trend som kan ses i stora delar av Europa.¹ Det faktum att allt fler pojkar i skolålder känner att de inte vill läsa om de inte absolut måste är också något som jag som framtida svensklärare kommer att få brottas med när jag ska arbeta med skönlitteratur i skolan.

Att ungdomar väljer bort skönlitteratur är ett stort problem. Att läsa skönlitterära böcker är så pass viktigt för att barn och ungdomar på ett fullgott sätt ska kunna delta och förstå samhällets och världens olika perspektiv och förutsättningar. Själv ser jag det som extra viktigt att vi som jobbar, och kommer att jobba, i skolan ser över vad det är för skönlitteratur vi kommer att kräva att våra ungdomar ska läsa, eftersom det kan vara det enda tillfället många elever kommer komma i kontakt med skönlitterära verk utanför skolan.

Till denna uppsats har jag valt att rikta in mig på pojkar och män i den ungdomslitteratur som presenteras för eleverna i skolan idag. Jag är intresserad av att se om den ungdomslitteratur som elever läser i skolan ger en mer nyanserad bild av maskuliniteter än den ofta schablonartade mansbilden som elever ofta möter genom andra medier så som TV, film och Tv-spel. För att göra detta har jag varit tvungen att avgränsa mig i min analys av maskuliniteter. Jag har valt att hålla mig till att analysera makt och maktstrategier hos pojkar och män i de tre böckerna jag har valt att analysera. Det maktbegrepp jag kommer att använda mig av är Thomas Johanssons tolkning av R.W Connells begrepp *hegemonisk maskulinitet*. Det är detta begrepp som kommer att vara till grund för mina analyser av litteraturen och till mina diskussioner.

---

¹ http://www.pisa.oecd.org/pages/0,3417,en_32252351_32235907_1_1_1_1_1,00.html

1.2 Syfte och frågeställning

Mitt syfte med denna uppsats är att utifrån ett hegemoniskt maskulint perspektiv analysera manliga maktstrategier i tre moderna och populära ungdomsromaner, som läses i skolan idag.

Jag kommer att försöka svara på följande frågor:

1. Vilka typer av maskuliniteter förses viktiga manliga personer i skolans skönlitteratur med?
2. Vilka typer av manliga maktstrategier återfinns i skolans litteratur?

1.3 Tidigare forskning på området

Min uppsats kommer att använda sig av teorier från två forskningsfält. Dels har jag använt mig av forskning kring ungdomsromanen och dels har jag använt mig av teorier inom mansforskningen, när jag har utfört mina analyser. Min specifika inriktning är maskuliniteter i ungdomslitteratur.

I min sökning av tidigare uppsatser lyckades jag finna två uppsatser som har varit inne på samma fält som jag. I sin magisteruppsats *Pojkars maskulinitetsskapande i samtida skönlitterära böcker*, från år 2007 har Sandra Olofsson undersökt maskuliniteter i modern ungdomslitteratur.² Hon har utifrån ett genusperspektiv undersökt vilken bild av maskuliniteter som förmedlas via modern ungdomslitteratur och fokuserat på pojkars och mäns upplevelser och känslor när hon analyserar sina åtta skönlitterära verk.³ Även Anna Öman skriver i sin C-Uppsats vid litteraturvetenskapliga institutionen vid Göteborgs Universitet, från år 2006, om maskuliniteter i ungdomsromanen. Hon har som jag gjort kopplingar till skolan och hur man kan arbeta med dessa bilder av maskuliniteter i skolsammanhang.⁴ Hon har dock haft en annan utgångspunkt i sitt urval av skönlitterära verk. Henne urval baserades på att författaren varit man och att huvudpersonen i berättelsen var pojke/man. Öman har gjort kopplingen till skolan, men

---

² Olofsson, Sandra (2007) *Pojkars maskulinitetsskapande i samtida skönlitterära böcker* magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Örebro

³ Ibid s. 8

⁴ Öman, Anna (2006) *Maskulinitet i ungdomsromanen* C-uppsats vid litteraturvetenskapliga institutionen vid Göteborgs Universitetet s. 3

hon har inte i sitt urval valt litteratur som direkt har koppling till litteratur som skolan faktiskt använder.

År 2008 släpptes andra upplagan av Robert Connells (nu mera Reawyn Connell) *Maskuliniteter*, översatt av Åsa Lindén. Connell arbetar som professor i pedagogik med inriktning på studier inom mansforskning vid Sydney Universitet, Australien. Connell presenterar för första gången maktbegreppet hegemonisk maskulinitet i första upplagan som gavs ut år 1996.⁵ Genom att presentera denna nya teori för att analysera maskuliniteter och dess maktstrukturer, öppnar Connell för en ny inriktning i mansforskningen.

En av anledningarna till varför Connell kände att det behövdes ett nytt system för att analysera makt i maskulinitetsforskning var för att den dominerande frånan i mansforskningen fortfarande arbetade inom ramen för patriarkatteorin.⁶ En teori som utgår från konkreta empiriska frågor så som arbetsmarknad, kvinnomisshandel, incest eller andra liknande områden.⁷ Eftersom maskuliniteter är historiebundet och i ständigt förändring, i alla samhällen, krävdes det en analysteori som inte såg män som en enhetlig grupp, utan som individer med en mängd olika typer av maskuliniteter, där de allra flesta av dessa maskuliniteter utvecklar nya strategier för att behålla en fortsatt maktdominans gentemot kvinnan och andra underordnade grupper som exempelvis HBT-personer, som för närvarande har den mest underordnade statusen i dagens genushierarki.⁸

I *Det första könet? – Mansforskning som ett reflexivt projekt* från år 2000, tar Thomas Johansson, docent i sociologi, vid Connells maktbegrepp om hegemonisk maskulinitet. Johansson använder sig av detta begrepp när han diskuterar dagens manliga identiteter och manliga förebilder i samhället och kulturen.⁹ I sin analys av en manlighet i förändring och dess nya maktstrategier använder sig Johansson av Connells maktbegrepp hegemonisk maskulinitet som utgångspunkt i sin analys av manlig

---

⁵ Connell, Robert (2008) *Maskuliniteter* s. 115

⁶ Ibid. s. 116f

⁷ Johansson, Thomas (2000) *Det första Könet? – Mansforskning som ett reflexivt projekt* s. 26

⁸ Connell (2008) s. 116

⁹ Johansson (2000) s. 64ff

maktutövning. Han fortsätter med att dekonstruerar maktbegreppet så att det innefattar tre separata delar. Dessa delar är makt, disciplin och narcissism.¹⁰

Johansson menar att mansforskningen har tre övergripande uppgifter. Dessa är att identifiera och analysera makt- och dominansförhållanden. För att kunna göra detta så har han använt sig av Connells hegemoniska manlighetsbegrepp som bas för att föra en diskussion om makt- och dominansförhållanden inom manligt dominerande kulturer och populärkultur.¹¹ .

År 2005 släpptes *Handbook of Studies on Men & Masculinities*, där R. W Connell är en av redaktörerna tillsammans med Michael S. Kimmel och Jeff Hearn. I denna handbok för studier av män och maskulinitet tillägnas en del av boken åt mäns interpersonella våld. Denna del av boken tar upp det våld som förknippas som just manligt våld. Här innefattas våldshandlingar som mord, mäns våld mot kvinnor i heterosexuella förhållanden, gängvåld samt barns våldshandlingar, vilket är relevant för mig eftersom mycket av den ungdomslitteratur som läses i skolan kommer in på dessa ämnen.¹²

Manus Öhrn, forskare i litteraturvetenskap vid Stockholms universitet, fick 2008 publicerat sin artikel "*Har du börjat ruttna i kolan?*" – *Om värderingen av pojkdiskurs i svensk barn- och ungdomslitteratur* i tidskriften *Samlaren*, utgiven av Svenska litteratursällskapet. Öhrn analyserar i denna artikel pojkars språk i ungdomslitteraturen och hur den dominerande homosociala aktiviteten hos pojkar just ligger i språket och hur språket formas genom denna homosociala aktivitet. För att sammanfatta skulle man kunna säga att Öhrn lyfter fram pojkars homosociala aktivitet och hur detta skapar en viss pojkig jargong i språket, vilket i sin tur bidrar till en diskurs som refererar till en gemensam bakomliggande världsbild. Genom skönlitteraturen vidareförmedlas denna diskurs och visar därmed hur det pojkaktiga språket ska talas. Man kan alltså tala om att den manliga konstruktionen är en produkt av den homosociala relationen, och det är genom att behärska detta språk som män lyckas behålla ett maktmonopol i samhället.¹³

---

¹⁰ Ibid. s. 55

¹¹ Ibid. s. 28

¹² Connel, Robert Et. al (2005) *Handbook of studies on men & masculinities* s.356ff

¹³ Öhrn, Magnus (2008) "*Har du börjat ruttna i kolan?*" – *Om värderingen av pojkdiskurs i svensk barn- och ungdomslitteratur* i tidskriften *Samlaren* s. 306

2009 presenterade *Tidskrift för litteraturvetenskap* en artikel av Magnus Öhrn. I artikeln *I pojklandet – en första kartläggning av svensk barn- och ungdomslitteratur* skriver Öhrn om hur pojken och pojkkulturen har konstruerats genom tiderna i svensk ungdomslitteratur, som just har riktats till pojkar. Öhrn har i denna artikel riktat in sig på äldre litteratur, från sent 1700-tal till tidigt 1900-tal, som riktades till pojkar eller som har setts som klassisk pojkläsning.¹⁴ Öhrn har i sin artikel om pojklandet i ungdomslitteratur haft E. Anthony Rotundos studie *Boy culture: Middle Class Boyhood in Nineteenth Century America* från år 1990 som bas för sina diskussioner.

Till skillnad från Öhrn gör Rotundo, universitetslektor i historia och samhällsvetenskap med inriktning på genus vid Phillips Academy,¹⁵ en mer omfattande kartläggning av skapandet av pojken i ungdomslitteratur från victoriansk tid i Nordamerika. Öhrn har inte valt att ha med aspekter av Rotundos studie som innefattar mer ingående genusteoretiska perspektiv, så som homosocialitet eller intersektionella aspekter. Utan han har valt att fokusera på pojkar och dess gränser mot vad som anses vara fiendelandet, dvs. hemmet, skolan och auktoriteter.¹⁶

Meanings of Manhood från 1990, är en antologi vars mål var att belysa och diskutera skapandet av kön och manlighet, samt att analysera de historiska och kulturella definitionerna om vad som anses vara manligt samt vilka manliga egenskaper som har upphöjts och som män eftersträvat.¹⁷ Det är i denna antologi som vi hittar Rotundos artikel *Boy culture: Middle Class Boyhood in Nineteenth Century America*. I artikeln analyserar han skapandet av en ny pojksfär efter det att fadern allt mer blev frånvarande från familjelivet i och med industrialiseringen och en ny marknadsekonomi under sent 1700-tal.¹⁸ Rotundo går in på att den nya pojkulturen från och med då accepterades av vuxenvärlden och sågs som en övningsperiod för vad som komma skall, dvs. växa upp till att bli män, och såg mellan fingrarna på kvalitéer i pojkars beteende så

---

¹⁴ Öhrn, Magnus (2009) *I pojklandet – En första kartläggning av pojkars territorium i barn- och ungdomslitteratur* s. 3

¹⁵ <http://www.andover.edu/Academics/HistorySocialScience/Faculty/Pages/EAnthonyRotundo.aspx>

¹⁶ Ibid. s. 36

¹⁷ Carnes, Griffin Et. al (1990) *Meanings of Manhood: Constructions of Masculinity in Victorian America* s. 6

¹⁸ Rotundo, E. Anthony (1990) *Boy Culture: Middle-Class Boyhood in Nineteenth-Century America* i Griffens, Clyde (red.) Et al (1990) *Meanings of Manhood: Construction of Masculinity in Victorian America* s. 33

som aggressivitet och stark individualism. Vuxenvärlden ansåg att detta var något som krävdes för ett framtida vuxenliv med tufft arbete samt självständighet.

De beteenden som vuxit fram och blivit en del av pojkars kultur sågs som något nödvändigt för att de skulle transformeras till riktiga män och att göra dem beredda för det tuffa livet som väntade. Eftersom den kvinnliga sfären hemmet som stod för en mjukare och omvårdande linje inte kunde tillgodose pojkar med dessa nödvändiga manliga egenskaper, i faderns frånvaro, fick den nya pojkulturen relativt obehindrat överföras vidare från äldre pojkar till yngre utan större inverkan från vuxenvärlden.¹⁹ Något som senare skulle anammas av författare som spred denna pojkkultur vidare genom skönlitteratur riktat specifikt till pojkar, det som Johansson kallar för pojklandet. Den miljö utanför hemmet som kom att ses som pojkarna sfär.²⁰

1.4 Teori, centrala begrepp och tolkningsramar

I andra upplagen av *Barnbokens byggklossar* (2004) har Maria Nikolajeva gjort en sammanställning av vad som traditionellt har sett som könsstereotyper för pojkar/män och flickor/kvinnor i skönlitteratur och framför allt ungdomslitteratur.²¹ De egenskaper som traditionellt har tilldelats flickor/kvinnor har ofta varit den direkta motsatsen till de egenskaper som man traditionellt har gett pojkar/män in skönlitteraturen. Schemat traditionellt manliga och kvinnliga egenskaper som Nikolajeva presenterar kommer att vara till grund för min indelning av traditionellt manliga och kvinnliga egenskaper.²²

Män/pojkar: starka, våldsamma, känslökalla, hårda, aggressiva, tävlande, rovgiriga, skyddande, självständiga, aktiva, analyserande, tänker kvantitativt, rationella osv.

Kvinnor/flickor: vackra, aggressionshämmande, emotionella, milda, lydiga, självupppoffrande, omsorgsfulla, sårbara, beroende, passiva, syntetiserade, tänker kvalitativt, intuitiva osv.

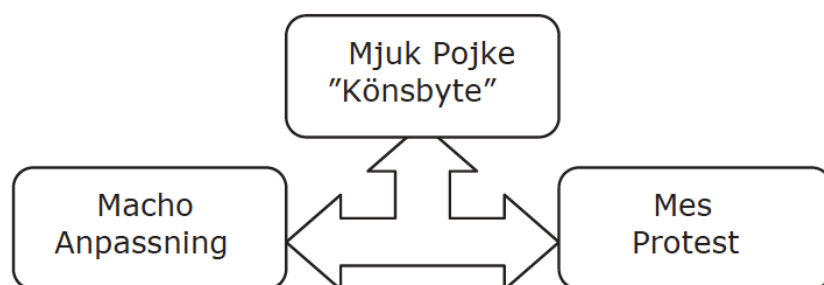
¹⁹ Ibid. s. 31

²⁰ Ibid. s. 34

²¹ Nikolajeva, Maria (2004) *Barnbokens byggklossar* s. 129

²² Ibid. s. 129

För att kunna utläsa olika former av maskuliniteter i litteraturen har jag också valt att använda mig av Maria Östlunds pojkmatrix som hon presenterar i sin avhandling i litteraturvetenskap, vid Åbo Akademi, *Förklädda flickor – Könsöverskridning i 1980-talets svenska romaner*.²³ I sin matrix presenterar Östlund tre olika kategorier av manligheter som man traditionellt har kunnat utläsa i ungdomsromanen.²⁴

Även om detta är något av en ganska grov förenkling av de maskuliniteter som kan hittas i ungdomsromaner, så visar det ändå i stora drag på vad som har setts som traditionellt manligt beteende, som här fått beteckningen *Macho*. I denna kategori av manligheter hitta vi egenskaper som ex. aggressivitet, kroppslig kontroll, frisinnad och självsäker.²⁵ Medan i den andra ytterligheten hittar vi vad som egenskaper som går under beteckningen *Mes*. Inom denna kategori ser vi egenskaper som att stå sin mor nära (mammans pojke), vara bortskämd och lyda sin mor osv, vilket gör att den som hamnar inom denna kategori får en grumlad maskulinitet. Denna kategori innehar egenskaper som vi kulturellt sett ser som feminina drag.²⁶

Mitt emellan dessa kan vi hitta den *mjuka pojken* som har egenskaper som t ex. självförverkligande genom läsning och skrivning, tar hänsyn till andra, saknar mannamod osv. Dessa egenskaper står förvisso i kontrast mot de som ansetts vara traditionellt manliga egenskaper men i gengäld får dessa stå för etisk styrka och på så

---

²³ Östlund, Maria (2005) *Förklädda flickor – Könsöverskridning i 1980-talets svenska romaner* s. 74

²⁴ Ibid. s. 74

²⁵ Ibid. s. 74f

²⁶ Ibid s. 74f

sätt kunna ses som positiva och modiga,²⁷ vilket med tiden har blivit en stark kandidat för att utmana den traditionellt hegemoniska maskuliniteten.²⁸

När jag framöver hänvisar till traditionellt manliga drag kommer jag att hänvisa till drag som enligt matrisen ses som *macho*, traditionellt feminina drag till drag de som i matrisen fått beteckningen *mes* och till de egenskaper som hör till den kategori som hamnar där emellan, den *mjuka pojken*, kommer jag framöver att använda mig av Östlunds definition av den mjuka pojken eller mjuka drag.²⁹

Johanssons använder sig av definitionen *nye mannen* för att beteckna manliga kvalitéer som står nära Östlunds definition av den mjuka pojken.³⁰ Dock så syftar Johansson beteckning mer på fundamentala värden som män kan bära på, som exempelvis sträva efter jämställdhet mellan könen, tycka det är viktigt att spendera tid med sina barn osv, medan Östlunds den mjuka pojken mer står för egenskaper, som exempelvis läshuvud, vara omtänksam osv.³¹ Jag har valt att använda mig av både begreppen beroende på om det är värden eller drag jag syftar till.

När Connell formulerade teorin om hegemonisk maskulinitet i *Masculinities* (1996) definierade begreppet på följande sätt "Hegemonisk maskuliniteter kan definieras som den konfiguration av genuspraktik som innehåller det för tillfället accepterade svaret på frågan om patriarkatets legitimitet. På så sätt garanteras (eller förmodas gör det) mäns dominant position och kvinnans underordnade."³² Jag kommer dock i denna uppsats att använda mig av Thomas Johanssons tolkningsram av begreppet i mina romananalyser. Johansson skriver att i samtida mansforskning har man velat hitta ett begrepp som tar hänsyn på skillnaderna mellan män och olika typer av maskuliniteter.³³ Johansson har identifierat tre maktperspektiv där en av dem är den hegemoniska maskulinitetsteorin, kom som ett svar på de maktperspektiv som varit dominerande inom mansforskningen tidigare och som fortfarande används i mansforskningen än idag

---

²⁷ Ibid. s. 75

²⁸ Johansson (2005) s. 53

²⁹ Östlund s. 75

³⁰ Johansson (2005) s. 54

³¹ Ibid s. 54, Östlund (2005) s. 74f

³² Connell (2008) s. 115

³³ Johansson (2005) s. 27

, dvs. *patriarkatsteorin* och de maktanalyser som fokuserar på att analysera olika former av manlig *rationalitet*.³⁴

Det som är viktigt att ta hänsyn till när man analyserar makt genom att använda sig av hegemoniska maskulinitetsbegreppet är att det inte alltid är självklart att de som innehar mest hegemonisk makt inte alltid innehar mest makt. De kan snarare vara så att det är ideal som rockstjärnor, filmskådespelare, fiktiva figurer (t ex. filmkaraktärer) som har den mäktigaste ställningen.³⁵

Hegemoniska maskulinitetsbegreppet har en teoretisk utgångspunkt om att olika former av maskuliniteter har olika strategier för att behålla en överordnad maktposition över det kvinnliga könet och HBT-personer, oberoende på hur mycket männens maskulina ideal skiljer sig från den dominanta manligheten.³⁶ Den rådande dominerande maskulinitet, som har rådande hegemoni inom maskuliniteter, utgår alla från heteronormativa ideal.³⁷ De män som går för långt över gränsen till det som anses vara manligt får lätt stämpel av att vara homosexuella eller feminiserade, och går då över till att ha en underordnad maktställning gentemot andra män som har valt att reproducera rådande manliga ideal för att bevara status och maktdominans.³⁸ Nya maskuliniteter som anammar vissa egenskaper som tidigare setts som feminina eller ingått i den kvinnliga sfären har hela tiden en förhandling med den rådande hegemoniska maskuliniteten. Dessa nya maskuliniteter står därför i valet och kvalet om de ska välja att reproducera eller förhandla fram nya maktstrategier för att behålla ett visst maktövertag över de grupper som är lägst i makthierarkin.³⁹

Kort kan man beskriva de andra två maktstrategierna som Johansson har identifierat på detta sätt. Genom att göra maktanalyser genom att använda sig av patriarkatsteorin fokuserar man på konkreta och empiriska frågor som är mätbara, dvs. våldtäkt, våld

---

³⁴ Ibid. s. 26

³⁵ Connell (2008) s. 115

³⁶ Johansson(2005) s. 27f

³⁷ Ibid. s. 39

³⁸ Ibid. s. 39

³⁹ Ibid. s. 39

inom heterosexuella relationer, orättvisor inom arbetsmarknaden osv.⁴⁰ Detta perspektiv tar inte hänsyn till olika typer av män, maskuliniteter och sociokulturell bakgrund, utan ser män som en enhetlig grupp.⁴¹

Maktanalyser som fokuserar på att analysera rationalitet inom den dominerande manligheten tenderar till att synliggöra den manliga rationalitet som genomsyrar allt från mäns känsloliv till hela samhällsstrukturen. Denna rationalitet bidrar inte enbart till att stympa och hålla tillbaka kvinnan, utan bidrar även till att män hålls tillbaka och förtrycks. Ett av målen med att genomföra denna form av maktanalys är att synliggöra dessa former av förtryck som både kvinnor och män utsätt för varje dag, och genom detta bidra till att båda könen ser en poäng med att motarbeta denna struktur och arbeta för en mer jämställd maktordning mellan könen.⁴²

Jag kommer också använda mig av begreppet *homosocialitet* som beskrivs av Johansson på följande sätt " Begreppet homosocialitet har ofta används för att analysera hur män sluter sig samman för att bevara makt, men jag menar att det är ett tudelat och ambivalent begrepp som kan användas för att beteckna makt såväl som gemenskap/intimitet"⁴³ Jag kommer att använda mig av begreppet för att definiera båda dessa.

I mina analyser kommer jag även att använda mig av begrepp som platta, runda, statiska och dynamiska karaktärer för att beskriva de personer jag analyserar. I sin korthet kan man beskriva dessa begrepp som att platta karaktärer är endimensionella, medan runda är flerdimensionella. Dynamiska karaktärer har potential att förändras under historiens gång, medan statiska karaktärer förblir desamma under berättelsen gång.⁴⁴ Detta är relevant att ta upp i min analys eftersom maktstrategier ser olika ut i olika former av maskuliniteter. Förändras ens maskulinitet gör vanligtvis ens maktstrategier det med.

---

⁴⁰ Ibid. s. 26

⁴¹ Ibid. s. 27

⁴² Ibid. s.26f

⁴³ Ibid. s. 147

⁴⁴ Nikolajeva, Maria (2004) *Barnbokens byggklossar* s. 109f

Det man måste se upp för när man väljer att använda sig av hegemonisk maskulinitetsteori, för att utföra maktanalyser, är att det är lätt hänt att man börjar se egenskaper som hör den nye mannen/pojken till, som t.ex. fäder som har ett stort engagemang för sina barn och hushåll, män som strävar efter en jämlik relation till det motsatta könet eller som unga män som är måna över sitt yttre osv. som en feminiserad variant av det hegemoniskt manliga idealet. Om man ser utvecklingen av de nya manligheter som en feminiseringsprocess av maskuliniteten är steget inte långt att man är tvungen att ansluta sig till en dualistisk världsbild där män har vissa specifika egenskaper och kvinnor har andra.

1.5 Metod, material och urval

Till denna uppsats ville jag undersöka närmare vilka maskuliniteter och maktstrategier som presenterades genom skönlitteratur som skolan står för. Jag ville också få med den litteratur som många elever får läsa. Jag valde att utgå från klassuppsättningar eftersom jag utgår från att dessa böcker läses av ett stort antal elever under sin tid på grundskolans senare år. Jag har inte skiljt på om böckerna har svenska eller utländska författare. Målet är att undersöka skönlitteratur som elever faktiskt får läsa i skolan, oavsett vilket ursprung böckerna har. Jag har valt att begränsa mig till skönlitteratur som är skriven efter år 2000, detta därför att jag är ute efter att analysera litteratur som kan säga något om vilka maskuliniteter som förs vidare och förespråkas för idag.

För att hitta tre skönlitterära böcker att jobba med till denna uppsats utgick jag utifrån Stockholms Stads Cirkulationsbibliotek som lånar ut skönlitterära böcker i klassuppsättningar, till kommunala skolor i Stockholms kommun.⁴⁵ Jag utgick sedan från Cirkulationsbibliotekets väntelista på reserverade titlar i mitt urval. Denna reservationslista säger något om i vilken omfattning dessa titlar används på skolorna i Stockholm, och ansåg att den skulle ligga till god grund för mitt urval av skönlitteratur. Jag kom att utgå från reservationslistan som den såg ut den 17:e april 2012.⁴⁶ Utifrån denna reservationslistalista kunde jag konstatera att det fanns 19 stycken titlar totalt,

---

⁴⁵ <http://www.stockholm.se/Fristaende-webbplatser/Fackforvaltningssajter/Utbildningsforvaltningen/Mediateket/Bocker--Skolbibliotek/Cirkulationsbiblioteket/>

⁴⁶ Se bilaga 1

varav 9 av dessa riktar sig till barn mellan 13-16 år.⁴⁷ Eftersom mitt syfte med denna uppsats var att analysera böcker skrivna efter år 2000 så vart mina tre val av böcker tillslut Suzanne Collins *Hungerspelen* (2008), Maj Bylocks deckare *Förföljaren* (2005) och Moni Nilssons *Hoppet* (2007). Efter att ha läst Beverly Naidoos *På andra sidans sanningen* (2005) som hade flest reservationer på sig tillsammans med *Hungerspelen* (2008) ,46 stycken, valde jag tillslut bort denna eftersom berättelsen gav mig för lite material att jobba med i min analys av pojkar och mäns maktstrategier. De tre böcker jag slutligen valde är alltså valda utifrån rätt ålderskategori och flest antal reservationer.

De teoretiska böckerna som kommer att vara bas för mina teorier och analysmetod är Johanssons *Det första könet? – Mansforskning som ett reflexivt projekt* från år 2000 och Connells *Maskuliniteter* från 1996. Jag har valt att använda mig Johansson definition av *hegemonisk manlighet*, samt hans definition av begreppet.

1.6 Validitet och tillförlitlighet

Jag är väl medveten om att jag inte kommer finna några generella resultat utifrån min undersökning. Eftersom många skolor i Stockholm har egna bibliotek samt egen litteratur i klassuppsättning kan jag inte dra slutsatsen att den skönlitteratur jag har utgått ifrån är talande för litteraturvalet de flesta skolor i Stockholm kommun gör. Det mitt urval däremot pekar på är at det fanns en stor efterfrågan efter just de skönlitterära titlar jag har använt mig av under april månad 2012. Alla tre av de skönlitterära böckerna jag har arbetat med har haft allt ifrån 25 till 46 reservationer på sig.⁴⁸

---

⁴⁷ Här har jag utgått från sökmotorn Libris åldersrekommendationer.

⁴⁸ Se bilaga 1

Resultat och analys

Jag har valt att till denna del presentera mina analyser av de tre skönlitterära böckerna var för sig, för att sedan göra en sammanfattande analys och diskussion. Till varje bok kommer jag att göra en kort presentation av bokens handling för att sedan analysera 1-2 viktiga manliga karaktärer.

I mitt urval av personer som jag kommer att lägga mitt fokus på i mina analyser har jag valt huvudpersoner eller viktiga bi-personer som har stor till relativt stor del i hur handlingen utvecklar sig. Eftersom jag är ute efter att analysera manliga maktstrategier och maskuliniteter har jag till stor del valt att lägga fokus på manliga huvud- eller bipersoner i dessa romaner, med undantag för *Hungerspelen* (2008) där jag känner att jag måste ställa några av de valda personernas karaktärsdrag mot den kvinnliga huvudpersonen Katniss, eftersom det är henne berättelsen kretsar kring, samt att hon i vissa anseenden blivit tilldelad typiskt klassiskt manliga attribut. Jag kommer att återkomma till detta i min analys av *Hungerspelen* (2008).

2.1 Hungerspelen

I *Hungerspelen* (2008) får vi följa huvudpersonen Katniss 16 år, och hennes kamp för överlevnad i Distrikt 12. Boken utspelar sig i ett framtidsscenario där det Nordamerika som vi känner till idag har trasats sönder av krig och revolter. Världen där Katniss nu lever i består av en kontinent som efter kriget blivit uppdelat, av den vinnande sidan, i 13 distrikt där det ett av distrikten blev utplånat efter försök till revolt. Alla de som inte tillhörde den vinnande minoriteten får leva i sitt distrikt, inhägnat av stora elektriskt laddade staket och producera förnödenheter åt huvudstaden Panem, som bebos av den segrande eliten. Panem är en stad som präglas av narcissism, disciplin och total våld- och maktdominans över de övriga distriktens invånare, diskurser som alla hör till den hegemoniska maskuliniteten, men som här har blivit ett starkt patriarkalt samhälle men som utåt förefaller androgynt. Detta ser man framförallt i estetiken hos invånarna och deras namnval, då det är svårt att skilja på om det är kvinn- eller mansnamn de bär.

Personerna i min analys tillhör alla det fattigaste av dem 12 distrikten. Detta visar sig främst genom att det inte alls är ovanligt att folk dör av svält, sjukdomar eller i gruvorna, där många av distrikt 12 invånare tvingas att arbeta. Huvudpersonen Katniss har själv

förlorat sin far i en gruvexplosion och har tvingats ta på sig ansvaret som familjens överhuvud, efter det att hennes mor fått en depression och slutat ta ansvar för sina barn. För att försörja familjen ägnar sig Katniss åt tjuvskytte utanför distriktets inhägnad, vilket är förbjudet och skulle kunna innebära dödsstraff om hon blev påkommen. Detta undviker hon delvis genom att hon säljer vidare gnagare och annat vilt hon lyckas skjuta, till vakter och andra betydelsefulla personer i distriktet.

Varje år, för att påminna de 12 kvarvarande distrikten om kriget och deras förfäders revolt mot huvudstaden anordnas det ett spel kallat Hungerspelen. Till Hungerspelen lottas det varje år ut två deltagare, en flicka och en pojke i åldrarna 12-18 år som ska in på en arena och på olika sätt ta död på varandra, så att det till sist bara finns en överlevande deltagare kvar i livet. Spelet är brutalt och orättvist på många sätt och tvingar barnen och ungdomarna att döda varandra på ett så brutalt eller listigt sätt som möjligt. Allt filmas och sänds till huvudstadens invånares stora belåtenhet, som ser Hungerspelen som årets höjdpunkt.

Den värld som skildras är en starkt patriarkal sådan, där de som har makten över människors liv, både ute bland distrikten och i huvudstaden är män. Presidenten har total hegemoni och styr med järnhand. Det är lätt hänt att dra paralleller till nazi-Tyskland i sitt styrelseskick och maktutövning över invånarna.

I Katniss omgivning finns det ett antal personer som driver henne framåt under berättelsen gång, de är;

- Katniss lillasyster Primrose Everdeen (även kallad Prim).
- Katniss bästa vän i Distrikt 12, Gale Harthorne.
- hennes mot- och medtävlande i Hungerspelen från distriktet, pojken Peeta Mellark.
- Haymitch som är Katniss och Peetas manlige handledare i Hungerspelen.
- hennes manliga stylist Cinna, i huvudstaden Panem.
- Rue, flickan från Distrikt 11 som Katniss samarbetar med och fäster sig vid i tävlingen.

Av de personer som presenteras i berättelsen har jag valt ut två som jag anser har extra stor betydelse för berättelsen utveckling och som dessutom är intressanta att analysera utifrån ett maskulinitets och maktperspektiv.

2.1.1 Mot- och medspelaren Peeta Mellark

Peetas karaktär presenteras för första gången när lottodragningen till hungerspelen har skett och Katniss 12-åriga lillasysters namn har blivit utvald. Katniss gör nu det som ingen har gjort i Distrikt 12 så långt någon kan minnas, dvs. hon anmäler sig som frivillig och tar därmed Prims plats i Hungerspelen. Här lägger hon märke till sin med- och motspelare Peeta, bagarsonen som en gång då Katniss höll på att svälta ihjäl i regnet utanför bageriet, slängde en limpa bränt bröd till henne som egentligen skulle ha gått till grisarna (s.26). Han räddade Katniss och hennes familjs liv, men han gjorde det genom att slänga limpan på gatan. Delvis för att inte bli ertappad av föräldrarna men det är ändå något som kommer att påverka Katniss och Peetas relation.

Väl valda till Hungerspelen blir Peeta och Katniss skickade till huvudstaden med diverse handledare och bevakare från huvudstaden. Här är det Peeta som först visar sina känslor och gråter öppet på snabbtåget in mot huvudstaden, något som Katniss själv har försökt att undvika in i det sista (s. 34). Han är även den som väl framme i huvudstaden vinkar glatt till huvudstadens invånare som ivrigt försöker sig få en glimt av de nya tävlande i hungerspelen. Peetas karaktärsdrag är mjuka på ett sådant sätt han uppfattas som något feminiserad i jämförelse till huvudpersonen Katniss som besitter vissa klassiskt manliga drag⁴⁹, men på samma gång så förstår både Katniss och vi som läsare att Peeta har en strategi som Katniss inte riktigt kan lista ut. Som läsare förstår vi dock ganska snart att de han gör och drar igång innan spelen är en del av hans överlevnadsstrategi för att få förmåner och överleva i tävlingen, även om strategin bygger på hans äkta känslor för Katniss.

Under förberedelserna till hungerspelen utsätts deltagarna av diverse tester, TV-sända intervjuer och parader. Här är det Peeta som tar initiativet och inleder ett kärleksskådespel mellan Katniss och han själv. Han förklarar sin kärlek till Katniss i direktsändning, vilket blir en succé bland huvudstadens invånare, men gör Katniss

---

⁴⁹ Nikolajeva (2004) s.129

rasande(s.105ff). Han är även den som ger Katniss nya perspektiv på hur hon bör agera för att inte förlora sin integritet under Hungerspelen (s.116). Detta mönster är något som återkommer både före och under Hungerspelens gång. Peeta gör det som krävs för att överleva, han spelar spelet och går till och med över till i de andra distriktens överlevare i deras gemensamma jakt på Katniss och de andra svagare deltagarna i spelen (s.146). Peeta går från att vara passiv och rationell med mjuka drag till att delta i aktivt våld mot andra svagare deltagare. Anledningen varför Peeta i huvud taget får överleva hos denna grupp med starkare individer är just för att de tror att han kan vara till användning i jakten på Katniss, hon som har tippats ta hem denna upplaga av hungerspelen.

Peetas karaktär kan beskrivas som rund och dynamisk, och är en av karaktärerna som utvecklas mest under berättelsen gång.⁵⁰ Han upplev till en början som osäker och visar sina känslor öppet under hela berättelsen vilken skulle kunna tolkas som en grumlig maskulinitet, eller i alla fall som en person med mjuka drag.⁵¹ Under både förberedelserna till spelen och under spelets gång får man se fler av Peetas överlevnadsstrategier som är kopplade till att befästa eller behålla en maktposition, dessa strategier går från att inneha traditionellt kvinnliga egenskaper som passivitet, sårbar, att vara beroende av andra osv. till att övergå till traditionellt manliga som att kunna bruka i våld, vara aggressiv, tävlande, handlingskraftig osv(s. 133).⁵² De traditionellt manliga egenskaperna som Peeta har trappas ner i de situationer han känner sig trygg, vilket oftast är de situationer han befinner sig med Katniss, vilket då gör att han återgår till sina mjuka drag med traditionellt kvinnliga egenskaper som exempelvis visa känslor, bli passiv och hamna i en beroendesituation (s.214).

2.1.2 Handledaren Haymitch

Haymitch är den enda vinnaren av Hungerspelen från Distrikt 12, vilket har gjort att han har fått särskilda privilegier livet ut, plus att han är den som har äran att vara handledare åt alla de barn och ungdomar, från Distrikt 12, som varje år blir utvalda till Hungerspelen. Han som person utmärker sig själv genom att ständigt vara berusad, göra

---

⁵⁰ Nikolajeva (2004) s. 109

⁵¹ Östlund (2005) s. 74

⁵² Nikolajeva (2004) s. 129

bort sig offentligt samt att han utåt sett tar lättvindigt på sina uppgifter som handledare (s 21, s 40). I alla fall är det man får intrycket av till en början och genom huvudpersonen Katniss observationer. Som läsare får vi också klart för oss att han en gång i tiden var något helt annat, men att ständigt skicka barn och ungdomar till graven har gjort honom till en trasig person.

Haymitch uppgift som handledare är att se till att förbereda ungdomarna genom att ge dem överlevnadstips samt att se till att deltagarna får sponsorer till hungerspelen. Det är med sponsorernas hjälp deltagarna har chansen att få tag på mat, medicin eller andra ting, när de som mest behöver det. Men Haymitch tycks inte arbeta särskilt hårt för att få några sponsorer, vilket gör både Katniss och Peeta frustrerade, för de är väl medvetna om att det är genom honom som deras chanser för överlevnad kan optimeras.

Haymitch får i denna berättelse ta rollen som den frånvarande fadern. Det är i alla fall så som man ser honom till en början. Desto längre in i berättelsen börjar man som läsare, och även Katniss, förstå att han jobbar i det tysta för att framförallt Katniss ska överleva. Vi förstår att det är Haymitch som har varit hjärnan bakom romansskådespelet mellan henne och Peeta och att han trots sin ständiga berusning lyckats bra med att skaffa sponsorer åt de tävlande. Romansskådespelet skedde dock genom att han inkluderar Peeta i planerna men lämnar Katniss utanför.

Att Katniss lämnas utanför alla Haymitch planer visar sig vara en taktik och även maktstrategi från hans sida för att få henne att göra som han har tänkt. Genom att lämna Katniss utanför och söka sig till manliga individer stärker Haymitch på så vis sin kontroll över henne, även om hans intentioner är att vara beskyddande.⁵³ Katniss börjar så smått kunna läsa Haymitch intentioner. Under spelens gång så får man följa Katniss tankegångar kring Haymitch och vi ser hur hon ganska snabbt börjar förstå vad hon måste göras för att Haymitch ska skicka henne förnödenheter i form av medicin och mat (s.137). Allt detta sker dock på Haymitch villkor. När Katniss gör något rätt så belönas hon av Haymitch genom förnödenheter som hon behöver för att överleva.

---

⁵³ Homosocial aktivitet kan ses som en metod för att bevara eller förstärka en maktposition.

2.2 *Förföljaren*

I Magnus Nordins ungdomsdeckare *Förföljaren* (2005) får vi följa tre unga tjejers väg till att bli offer för en seriemördare som går fri i Bergsfors, ett mindre samhälle i Sverige. Vi får till en början inte veta mycket om vem som över en längre tid har förföljt (bättre känt genom det engelska ordet *stalking*) dessa tre unga tjejer, som alla har en stark likhet till varandra. Utan vi som läsare blir kastade mellan att få följa både tjejernas perspektiv, Adnan och förföljarens. Vi får i boken alltså följa tre tjejer som tar över som huvudpersoner när den föregående försvinner. Prologen tillägnas åt den första av dem för att sedan tas över av Malin och Erika. Berättelsen förs hela tiden framåt genom att tjejerna som blir förföljda hittar fler och fler ledtrådar om vem det är som förföljer dem och försvinner när de har kommit för nära sanningen.

Berättelsen kommer egentligen igång efter det att vi fått ta del av det första mordet på en 14 årig flicka. Som läsare får vi reda på att mördaren är man och är några år äldre (s.11). Efter denna scen hoppar vi istället åtta år framåt i tiden till år 2004. Här får vi lära känna Malin, runt 17 år, som lever ihop med sin mor, som är svårt sjuk i KOL (lungsjukdom som orsakas av rökning) vilket gör att hon är sängliggande, och hennes far. Hennes far Ronny är tuff och stark, gammal kåkfarare, men är snäll och gör allt för sin dotter. Problemet med Ronny är att han för att klara stressen från att ta hand om sin dotter och sjuka fru och infinner sig allt för ofta på den lokala pizzerian och dricker sig full, ibland själv och ibland med sina vänner. Det är här som vi får möta den andra huvudpersonen i denna berättelse, nämligen Adnan, Malins nye pojkvän, vars far äger restaurangen där han jobbar mellan studierna.

Adnan är en av tre huvudpersoner i denna berättelse och är den enda karaktär som är rund och dynamisk under historiens gång.⁵⁴ Adnan jobbar på sin fars pizzeria flera gånger i veckan, samtidigt som han läser juridik högskolan. Adnan är populär och ambitiös och kommer bra överens med alla, utom Malins kriminelle expojkvän, som då och då utmanar och provocerar Adnan (s. 32f).

---

⁵⁴ Nikolajeva (2004) s. 109

Viktiga huvudpersoner och bipersoner som för historien framåt är:

- Adnan, Malins pojkvän som senare skulle komma att lära känna Erika efter Malins försvinnande och som är med under hela berättelsen.
- Malin, den första av huvudpersonerna som vi får lära känna och som halvvägs in försvinner från berättelsen.
- Jocke, Malins kriminelle expojkvän.
- Malins far Ronny som backar upp Adnan när han blir utmanad av Jocke.
- Förföljaren som stalkar Malin och får en roll i berättelsen till slutet.
- Erika, som efter Malins försvinnande börjar jobba på Adnans fars pizzeria och tar över som en av huvudpersonerna.

2.2.1 Adnan – från mjuk till macho

Redan från att Adnan presenteras i berättelsen så får vi klart för oss att han har mjuka karaktärsdrag. Perspektivet är vid detta första tillfälle Malins, då man får följa hennes observationer av Adnan som var han än går sitter med sina böcker och läser. Adnan beskrivs som en omtyckt person med många vänner, generös och relativt självsäker. Egenskaper som har gjort att han får reda på mycket om folk i sin omgivning och han kan föra sig i de flesta situationer, förutom i de där han blir utmanad för att använda fysiskt våld (s.32). Som läsare får man klart för sig ganska fort att hans starka sidor ligger i hans sociala förmåga och att han är ambitiös med både sina studier och jobbet på restaurangen. Egentligen är det bara aggressiviteten och ilska som saknas av hans karaktärsdrag, för att kunna inneha alla de klassiskt manliga karaktärsdragen.⁵⁵

Adnan har en god relation till framförallt sin far, som i sin tur är mån om att Adnan ska studera vidare och inte hamna i situationer som skulle kunna frånta Adnan de privilegier som Adnans far och mor har arbetat för att ge honom. Detta blir för Adnan både befriande, eftersom han har haft möjlighet att studera vidare samtidigt som han kan tjäna pengar för att vara självständig från sina föräldrar, även om det i detta fall är genom att jobba på sin fars restaurang. Men som läsare får vi också se att Adnan själv ser sin brist på fysisk styrka och handlingskraft, när det gäller att stå upp för sig själv i

---

⁵⁵ Östlund (2005) s.74, Nikolajeva (2004) s. 129

situationer som potentiellt skulle kunna innebära fysiskt våld, som en svaghet som hämmar hans självkänsla.

Ett exempel på detta är i scenen där Malins ex-pojkvän Jocke kommer in på hans fars restaurang, en kväll då det är Adnan som har huvudansvaret för restaurangen då hans far inte jobbar. Jocke och hans vän är sedan tidigare portade från att vistas i lokalen efter en stökig kväll, och Adnan har fått order från sin far att ringa honom på en gång om det skulle vara så att de skulle dyka upp igen. Denna kväll väljer dock Adnan att konfrontera Jocke och hans vän själv och be dem att lämna lokalen, något som självklart inte går vägen. Istället möts han av Jockes provokation och utmaning på fysiskt våld. Något som Adnan inte har någon lust till, eller dessutom känner att han skulle klara av. Men här möts han även av en annan typ av provokation, nämligen av Jockes redogörelse om att Malin för inte alls länge sen hade spenderat en natt hos honom. Denna provokation är för Adnan mycket svårare att hantera, och han tappar all handlingskraft och beslutsamhet i situationen. Detta får Adnan att känna att han tappar en del av sin manlighet. Situationen räddas i detta tillfälle genom att Malins far, en gammal kåkfarare träder fram och ställer sig bakom Adnan. Det är inte förens detta händer Jocke och hans vän beslutar sig för att lämna lokalen (s. 34ff).

Denna scen säger mycket om Adnans karaktär. Adnan som är självsäker i de flesta fall, duktig i skolan och omtyckt av de flesta tycker själv att han saknar vissa traditionellt manliga karaktärsdrag. Att han är framgångsrik på andra plan hjälper inte särskilt mycket för Adnans självkänsla. Även det att han blir utskälld av sin far för att inte ha ringt och bett om hjälp gör att han får drag som får honom att ses som mer av en "mes" (feminina karaktärsdrag, mammas pojke) än vad han gjorde tidigare (s.45). Adnan blev utsatt för en maktstrategi som han kände att han inte hade något svar på. Detta kommer senare även påverka relationen till Malin, hans flickvän, på ett negativt sätt. Det är inte långt efter detta Malin försvinner spårlöst, efter att börjat få klart för sig om vem hon tror det är som är den som förföljer henne.

I slutet av boken sätts Adnan inför ett nytt prov. Erika som har tagit över som kvinnlig huvudperson efter Malin, har hamnat hos de som varit ansvariga för försvinnandena. Detta efter att hon själv blivit utsatt för förföljelse och börjat nysta i Malins

försvinnande. Fokus flyttas nu över till Adnan som under tiden har börjat söka efter ledtrådar för Malins försvinnande. Adnan börjar mer och mer gå utanför sina vanliga karaktärsdrag och blir tvungen att konfrontera den del av sig själv som han har försökt hålla sig undan ifrån. Nämligen att anamma sina aggressiva och trotsiga tendenser, vilket börjar när han själv blir en av de misstänkta i Malin och Erikas försvinnanden (s.102)

I den avgörande slutscenen har Adnan fått reda på var Erika skulle kunna hållas gömd, vilket visar sig vara hemma hos Jocke och hans kusin, som bor isolerat ute på landet. Adnan måste här hitta de karaktärsdrag som saknades hos honom tidigare för att vi som läsare kunna se honom som en person med traditionellt manliga karaktärsdrag, nämligen mod och aggressivitet. Han väljer här att konfrontera dessa två, en genom att övermanna en av dessa och ta hans hagelgevär för att sedan tvingas stå öga mot öga med Jocke, som själv har ett vapen. Adnan som tidigare inte kunde finna det i sig att våga konfrontera dessa två genom fysiskt våld står i slutscenen och hotar den andre till livet (s. 236ff). Vilket resulterar att Jocke tillslut ger upp och berättar hela sanningen för Adnan om Malins försvinnande. Adnan innehar i slutskedet alla de drag som man skulle kunna räkna till Macho idealet (traditionellt manliga idealet) och känner sig tillfredsställd med detta.

2.3 Hoppet – Jumpin Jack Az

År 2007 släpptes Moni Nilssons ungdomsroman *Hoppet – Jumpin Jack Az*, en ungdomsroman riktad till något yngre åldrar än de två tidigare titlarna. I denna berättelse får vi följa Azad och hans bror Tigris när de som ensamma flyktingbarn blir skickade av sina föräldrar från kurdiska delen av Irak till deras farbror Tyskland. Men som efter att de har blivit lurade av människosmugglaren tillslut hamnar i Sverige.

Väl i Sverige tvingas de att låtsas vara barn i grannfamiljens, familjen som Azad och Tigris flytt tillsammans med. De tvingas till detta pga. att de alla gjort sig av med sina falska identitetshandlingar så fort de landande i ett europeiskt land. Falska pass som, om funna, garanterat skulle innebära en omöjlighet att få uppehållstillstånd.

Azad som egentligen är 12 år gammal får nu efter det att Raman, fadern i grannfamiljen, blivit utfrågat av polisen från och med nu låtsas att vara 9 år (s.53) Azad och hans

storebror Tigris börja efter denna händelse leva i en lögn och tvingas vara en del av en familj som de avskyr, en familj som även till och från skulle behandla dem illa, alla förutom Råma, dottern i familjen som Azad alltid hade tyckt bra om och i hemlighet hade börjat få känslor för.

Hoppet (2007) handlar om Azad och Tigris kamp för att få för att få grepp om sina liv när all deras trygghet har försvunnit, tryggheten som fanns hos deras föräldrar. Aziz som är huvudpersonen i denna berättelse backas upp i var tredje kapitel av Tigris, där vi parallellt får ta del av hans perspektiv. Tigris som är stum sedan ett flyganfall över byn i Irak och som bara kan kommunicerar med Azad, som inte behöver ord för att veta vad han tänker.

Viktiga huvud och bi-personer som för historien framåt:

- Azad, huvudperson som berättelsen främst kretsar kring.
- Tigris, äldre bror till Azad. Viktig bi-person som vi även får följa i förstapersonsperspektiv.
- Korvmannen, den första person som Azad lär känna och får en relation till i Sverige. Är även den person som kommer att ha en stor del i hur berättelsen utvecklar sig.
- Anton och Marcus som till en början utsätter Azad för mobbing för att senare bli Azads bästa vänner.
- Råma, Azad första kärlek som är jämnårig med honom. En av döttrarna i familjen som de tvingas leva med.

2.3.1 Azad – Att finna makten i pojksfären

Azad, vars högsta dröm är att bli höjdhoppare och som också är väldigt bra på det, hamnar efter att ha tvingats fly sitt hemland i sin idols Kajsa Bergqvist hemland, Sverige. Flera gånger under sin resa blir Azad sviken och tvingas utstå olika former av förnedring och besvikelser. Först genom att tvingas att fly ensam med sin bror, något som Azad inte kan förstå att hans föräldrar utsatte honom för, men också av den nya familjen som särbehandlar dem och ständigt påminner Azad och Tigris att de är en börda för hela familjen (s. 83, s.98, s. 117). Även det att Azad tvingas att gå i skolan med 9-åringar när han egentligen är 12 år är något som ytterligare ställer Azad inför en föremjukande

situation, som han även är tvingad att ljuga för att behålla, i rädslan av att bli påkommen att han inte är den han säger sig att vara och bli tillbakaskickad till Irak. Detta medför såklart att de andra eleverna, både flyktingbarnen och de som går i den vanliga skolan börjar misstänka att det är något som inte står rätt till.

Azad som person är dock stark och innehar typiska karakteristiska drag av en pojke som är klassiskt pojktigt.⁵⁶ Han behåller under alla dessa prövningar huvudet högt och utmanar både sina nya föräldrar och storebröder när han känner att han eller Tigris blir orättvist behandlade (s. 98). Även i skolan söker han själv upp Anton och Markus, jämnåriga med Azad, efter det att han blivit häcklad på skolgården pga. att han alltid har samma kläder på sig i skolan (s.108). Delvis gör han detta eftersom han söker kontakt med barn som är i samma ålder och dels hävda sig emot de som försökt förminska honom. Detta leder till slut att han utmanar Anton om vem som kan få i sig mest mat i skolans matsal, som Azad då vinner (s. 128f). Till stor del för att skollunchen är den enda måltid han garanterat får i sig varje dag.

Efter denna scen vänder det för Azad. Han har nu börjat få positiv kontakt med två killar som har börjat se honom för en vanlig kille. Azad blir inkluderad i Anton och Marcus gemenskap och blir bjuden in till deras alldeles egna plats där de spenderar sin tid efter skolan, nämligen ett gammalt igenbommat skyddsrum under bron. Det är i detta rum som vi som läsare får höra Azads berättelse i förstapersonperspektiv när han berättar för Anton och Marcus om sin resa, och de lögner han tvingas leva med. Dessa kapitel i boken har rubriken *Underjorden* och blir den plats där Anton och Marcus blir inkluderade i Azads alla hemligheter, vilket gör att Azad själv känner att han har kraft att utmana familjen som han och hans bror tvingas leva med. Azad har alltså i sin homosociala kontakt med sina nya vänner funnit kraft att bryta sig loss från de som han upplever som förtryck i hemmet.⁵⁷

Azad kommer senare att fly hemmet med sin bror Tigris, efter att ha förstått att familjen ska bli utvisade. Azad lever på gatan med sin bror och hittar på olika metoder för att samla ihop pengar för att kunna resa till sin farbror i Tyskland, t.ex. spelar han enbent

---

⁵⁶ Österlund (2005) s. 74

⁵⁷ Johansson (2007) s. 147

invalid när han tigger pengar av turister i Gamla Stan (s.168). Under denna tid så är det Korvmannen som fungerar som en fadersfigur för Azad, och det är hos honom han frågar efter råd och även får mat. Korvmannen som ända från början har varit ett stöd för honom men som han tycker vart allt för märklig för att kunna lita på helt ut (s.67ff).

2.3.2 Tigris – Att hävda sig i tystnaden

Efter att ha försökt skydda sin yngre bror från flygplanets bomber i Irak har Tigris, Azad storebror helt slutat tala. Tigris som under berättelsen gång blir skickad till ett nytt land utan att kunna säga ifrån. Han utsatt likt Azad för samma sorts förtryck och förnedring, om än i större utsträckning än vad hans yngre bror blir (s. 117). Hans lillebror går i alla fall i skolan och lyckas få vänner, medan Tigris själv inte ser att skolan ger honom något och spenderar sina dagar hemma eller ute i staden på jakt efter någon plats som kan ge honom trygghet.

Tigris har på många sätt det svårare än Azad att handskas med den nya situationen. Hans stumhet gör att han inte kan kommunicera med omvärlden, och den enda som kan förstå honom försvinner längre och längre bort ifrån honom, i och med att han får vänner som han umgås med efter skolan. Tigris får istället hitta strategier för att handskas med vardagen på sitt eget sätt. I hemmet blir situationen tillslut outhärdlig för Tigris, detta efter att konfronterat hans plågoande Naza, vilket i sig leder till att han får stryk av fadern i familjen (s. 150). Tigris börjar efter detta leta sig bort från både hemmet och sin bror och börjar på egen väg söka sig till platser som skulle kunna hjälpa honom att återföre sig med sina föräldrar igen. En av dessa platser blir Kurdiska kulturföreningen på Skeppsholmen i Stockholm, där han hittar böcker skrivna av sin far. Böcker som var anledningen att de var tvungna att fly men som nu ger honom hopp och trygghet.

Tigris innehar drag som skulle kunna sättas till mer gammalmodiga ideal av den tysta starke pojken, som inte backar för konfrontation och som genom att bara kolla på folk kan hävda sig.⁵⁸ Men han är också känslig, i de kapitel som man får Tigris förstapersonsperspektiv ser vi hur ensam han känner sig efter det att Azad har skaffat sig vänner på annat håll och spenderar allt mindre spenderar tid med honom. Han är

---

⁵⁸ Johansson (2008) s. 131

även rationell vilket gör att han börjar så smått hitta egna ledtrådar som leder honom närmare och närmare att kunna återförenas med sina föräldrar, något som Azad mer och mer börjar avlägsna sig ifrån.

Diskussion

Jag har i föregående kapitel redogjort för tre olika ungdomsromaner av olika genrer och som har i vissa fall olika målgrupper. Gemensamt för all dessa tre är att de alla har används flitigt i klassuppsättning av Stockholms skolor. Jag kommer i detta kapitel ta det jag har funnit i min analys och ställa detta emot varandra samt mot tidigare forskning och teori.

3.1   *Gemensamma karaktärsdrag*

Både Peeta Mellark i *Hungerspelen* (2008) och Adnan i *Förföljaren* (2005) innehar karaktärsdrag som man skulle kunna se som hör till den nya mannen, enligt Johanssons definition⁵⁹ och som skulle kunna sättas in som den mjuka pojken i Maria Österlunds matris över manligheter i ungdomslitteraturen.⁶⁰ Det man får se hos Peeta är främst att han har nära till sina känslor och inte är rädd för att visa dem öppet, vilket han gör vid ett flertal tillfällen. Han är också ständigt beroende av sin omgivning för att ta sig framåt och utnyttjar sin omgivning till sin fördel, något som traditionellt har varit karaktärsdrag som hör till kvinnan i den moderna ungdomsromanen och drag man hittar i Nikolajevas schema över traditionellt kvinnliga egenskaper.⁶¹ Man skulle kunna se det som om Peeta bygger sin identitet och anpassar sina maktstrategier främst genom att använda sig av sina känslor, kommunikation och relationer än genom disciplin, makt och narcissism som annars hör till det till det klassiskt manliga och som även är karaktäristiskt för den hegemoniska manligheten.⁶²

Adnan kan visserligen sättas in som en ung man som tenderar att dra åt den nye mannen och inneha mjuka drag i både Johanssons och Österlunds matris av egenskaper som hör dit till, som exempelvis att han har läshuvud, tar hänsyn till andra, saknar

---

⁵⁹ Ibid. s. 53

⁶⁰ Österlund(2006) s. 74

⁶¹ Nikolajeva (2004) s. 129

⁶² Johansson (2000) s. 53

mannamod osv⁶³ men till skillnad från Peeta gör Adnan en resa och utvecklas under berättelsen gång tills att han tillslut skulle kunna ses som traditionellt manlig och befästa hegemonisk maskulinitetidealet. I slutskedet av berättelsen har Adnan de kvalitéer han saknade för att kunna ingå i den stereotypiska hegemoniska maskuliniteten, och blir mer en schablonartad hjältefigur med klassiskt manliga drag som modig, handlingskraftig, benägenhet till våld osv. Medan Peeta behåller någorlunda statiska drag med runda tendenser får Adnan mer dynamiska och runda karaktärsdrag, vilket tillåter att hans maskulinitet förändras permanent medan Peetas går tillbaka till sin ursprungliga maskulinitet efter det han blivit tvingad att anamma egenskaper som ligger för långt från hans natur.⁶⁴

Det är tydligt att de kännetecken som hör till *den mjuka* eller *nye mannen* inte räcker till för att karaktärerna ska kunna ses som modiga, starka eller handlingskraftiga. Peeta lyckas aldrig riktigt framstå som en man/pojke, med drag som kommer att framstå som eftersträvansvärda i bemärkelsen för att kunna ses hjälte, stark eller handlingskraftig. Adnan däremot som inte har haft brist på mod, även när han valde att inte ingå i en fysik konfrontation när han blev utmanad, går från att ses om en stark person med mjuka karaktärsdrag till att mer och mer anamma sin interpersonella aggressivitet.⁶⁵ I slutändan släpper han således på den nye mannens attribut och går till anamma de traditionellt maskulina karaktärsdragen, när han tillslut ger sig ut för att söka upp faran och utmana denne med aggressivitet och nästintill dödligt våld,⁶⁶ något som dock hans moraliska värderingar inte låter honom fullfölja. Vilket låter oss läsare se att han fortfarande har en del av sitt ursprungliga jag kvar.⁶⁷

Handledaren Haymitch, i *Hungerspelen*, är till skillnad från Peeta och Adnan en person som har innehaft egenskaper som skulle kunna sättas in i det traditionellt manliga, men som har låtit de hegemoniskt manliga attributen som makt och narcissism bli till hans

---

⁶³ Johansson (2000) s. 53, Österlund (2005) s.74

⁶⁴ Nikolajeva (2004) s. 109f

⁶⁵ DeKeseredy, Walter S. Et al(2005) *Maskulinities and Interpersonal Violence* s. 355 i Connel, Robert Et. al (2005) *Handbook of studies on men & masculinities*

⁶⁶ Österlund (2005) s. 75

⁶⁷ Nordin, Magnus (2005) *Förföljaren* s. 245f

förfall.⁶⁸ Han är frånvarande i sina uppgifter som handledare, eftersom han ständigt är berusad. Haymitch får en roll som fadersfigur för de två tävlande, men lyckas inte till en början axla ansvaret över situationen och ses av framförallt Katniss, som en svikare och oberäknelig fadersfigur, som enligt Johansson är en vanlig fadersgestaltning och räknat med i sin kategorisering av fäder.⁶⁹ Haymitch har levt i en manligt dominerad kultur där han har tappat kontroll över sin situation och fastnat i alkoholism, vilket också det är vanligt förekommande hos män som har innehaft hegemonisk maskulinitet, där det är ingår att förneka känslor, kroppsliga intryck och ha irrationella föreställningar.⁷⁰

Genom att tränga bort känslor tenderar män, i verkligheten och även fiktiva personer, som tappat sin hegemoniska maskulinitet ha problem att utveckla en ny sund identitet och fastnar ofta olika former av beroendetillstånd som exempelvis alkohol, arbetsnarkomani, bodybuilding osv, efter det att deras dagar i hegemonisk maktställning tagit slut.⁷¹

Både Azad och Tigris karaktärer i *Hoppet* (2007) skiljer sig från de övriga huvud och bi-personerna som jag har tagit upp. Dels beror detta på att boken tillhör en annan genre än *Hungerspelen* (2008) och *Förföljaren* (2005), men också för att de fortfarande är barn och på så vis hamnar lägre ner i makthierarkin. Istället för att ha börjat anammat eller testat olika former av etablerade maktstrategier, ser de världen från ett barns ögon, och framförallt Azad använder sig av klassiska pojkattribut i de maktstrategier som hör pojkar till och som han innehar dvs. självsäker, kroppsligt säker, rackarunge osv.⁷² Azads person hålls någorlunda statisk men innehar runda karaktärsdrag berättelsen igenom. Detta baserar jag främst på att Azad sällan viker sig ifrån den klassiska pojken i mån om att ta plats, vara äventyrlig och söka sig från hemmets och skolans väggar, som enligt Öhrn är typiskt fiendeland inom pojkkulturen⁷³.

---

⁶⁸ Johansson (2005) s. 55

⁶⁹ Johansson (2000) s. 158f

⁷⁰ Johansson (2005) s. 50

⁷¹ Ibid. s. 50

⁷² Österlund (2005) s. 74

⁷³ Öhrn, Magnus (2009) *I pojklandet – En första kartläggning av pojkars territorium i svenska barn- och ungdomslitteratur* s.37

Medan Tigris vars stumhet gör att han inte kan hävda sig på samma sätt använder sig av sin fysiska styrka och rationalitet för att få kontroll över sin situation. Detta skiljer sig delvis från de övriga personerna jag har analyserat. Jag har svårt att jämföra Aziz och Tigris egenskaper med övriga personer eftersom de nästan helt saknar kontroll över sin tillvaro. Det är de vuxna i deras närhet som styr och ställer i deras liv och de små saker de kan göra för att påverka sin ställning sker utanför hemmets väggar, ute i det fria i det som Öhrn kallar för pojklandet, som enligt hans studie av pojksfärer är den klassiska arenan för pojken att leva ut sin fulla potential.⁷⁴

3.2 Maskuliniteter i ungdomsromanen

Av de fiktiva personer jag analyserat har de flesta karaktärer som har rollen som hjälte eller "den fria pojken" ofta maskuliniteter som är direkt kopplade till de som man har sett som traditionellt manliga.⁷⁵ Några av personerna jag analyserat har startat med att inneha egenskaper och drag som skulle kunna tolkas höra till den mjuka pojken i Österlunds matris, och som även kan sättas in i Johanssons definition av nye mannen.⁷⁶ Ska karaktären dock ha en roll som på ett direkt sätt har med berättelsens upplösning att göra, går det inte för dem att fortsätta att ha mjuka drag och kompromissa med sina värden som hör den nya mannen till, som exempelvis Adnan när han står med geväret riktat mot Jockes huvud.⁷⁷

Peeta får under hela berättelsen inneha mjuka drag ända till slutskedet, med undantag från några få scener där han tvingas kompromissa med sina grundläggande värden.⁷⁸ Man skulle kunna tolka det som att Peeta håller kvar vid sina ursprungliga karaktärsdrag och moraliska värden som något positivt, men detta gör samtidigt att han inte kan inneha rollen som hjälten i slutet av berättelsen och istället upplevs som något svagt med mjuka drag, något som i *Hungerspelen* (2008) gör att han inte kan ses som hjälte. Rollen som hjälte får i *Hungerspelen* (2008) istället Katniss bära, och det är hon som får inneha alla attribut som hör hjälten och det hegemoniskt manliga idealet till,

---

⁷⁴ Ibid. s. 37

⁷⁵ Nikolajeva (2004) s. 129

⁷⁶ Österlund (2005) s. 74, Johansson (2000) s. 54

⁷⁷ Nordin (2005) s. 245f

⁷⁸ Collins, Suzanne (2008) *Hungerspelen* s. 146

dvs. mod, handlingskraft, självständig osv.⁷⁹ Hon har till och med erövrat pojklandet innan hon blir tvingad till Hungerspelen, medan Peeta hade hemmet och husliga sysslor i bageriet som sin främsta uppgift. Med detta medföljer dock att Katniss upplevs som mer endimensionell och inte lika rund och dynamisk som Peeta, som bara är bi-person i berättelsen.⁸⁰

Adnans resa från att upplevas som en ung man med tydligt mjuka drag går till att efterhand släppa på dessa och anamma hans inneboende aggressivitet.⁸¹ I *Förföljaren* (2005) finns det en tydlig linje över vad som krävs för att bli huvudpersonen som slutar som hjälten. Hjälten ska vara man och gå från att ha en förhandlande position till den hegemoniskt manliga till att bli delaktig i det stereotypiska idealet, vilket innefattar att ha mod, nära till aggression, vara våldsbenägen osv.⁸² Detta kan såklart ha att göra med bokens genre, vilket skulle kunna sättas in i ungdomsdeckare, men det är intressant att det krävs att en man utvecklar klassiskt hegemoniskt manliga hjälteideal för att kunna vara den som får slut på mordandet i byn. Det är också intressant i detta fall krävdes just en man, två av de kvinnliga huvudpersonerna som först hade börjat komma förföljaren och mördaren på spåret lyckades inte att lösa mysteriet utan blir offer för mördarens våld. Även om Adnan gör denna transformering så bibehåller han den positiva karaktären av "the good guy" från början till slut.

Fadersfiguren och hegemoniska maskulinitetens baksida får i detta fall representeras av Haymitch. Han som en gång i tiden besatt alla de egenskaper som gjorde honom till en vinnare. I hans fall har hans glansdagar som man med en hög maktställning tagit slut och hittat till ett substitut för det men också ett hjälpmedel för att dämpa sin ångest. Jag tolkar Haymitch alkoholism och, hans till en början, ambivalenta inställning till att vara där för Peeta och Katniss på två sätt. Dels ser jag det som Johansson beskriver det, som ett substitut för den hegemoniska maskulinitet som han en gång har innehaft men förlorat,⁸³ och dels ser jag det som att det står utskrivet i boken att han tagit till

---

⁷⁹ Johansson (2000) s. 68

⁸⁰ Nikolajeva (2004) 109f

⁸¹ DeKeseredy Et al(2005) s. 355

⁸² Nikolajeva (2004) s. 129

⁸³ Ibid s. 50

alkoholen för att klara av att fortsätta skicka ungdomar i döden.⁸⁴ Det är trots allt bara han som har vunnit hungerspelet från sitt distrikt vilket har gjort att han år efter år får handleda ungdomar som inte kommer tillbaka.

I *Hoppet* (2007) är det de klassiska manliga och äventyrliga pojkarna Azad och Tigris som får stå som huvudpersoner⁸⁵ Dessa två som ensamma flyktingbarn blir skickade till Sverige och får utstå besvikelser och ibland förnedring av familjen de tvingats leva med. I Azad får vi den klassiskt äventyrlige pojken som söker sig ifrån hemmets- och i detta fall kvinnans sfär för att upptäcka pojklandet.⁸⁶ Detta skildras på olika sätt under berättelsen gång, men det handlar oftast om att genom mod ta sig an utmaningar som lika gärna skulle kunna på olika sätt förvärra hans situation, men vilket leder till motsatsen, som exempelvis fly hemmet, tigga från turister osv. Azads karaktär behålls statisk men rund och kan sättas in i både Österlunds matris och Nikolajevas definitioner över klassiskt manliga drag i barn- och ungdomsboken.⁸⁷

Tigris däremot får en mindre roll i berättelsen men innehar liknande drag som hans yngre bror har av den klassiska pojken, men för Tigris del så får han även anamma mjuka drag.⁸⁸ Detta kan ha att göra med att han är äldre än vad Azad är, 16 år, och har en djupare förståelse för hur situationen ser ut. Istället för att fly bort från det svåra som hans lillebror gör så väljer han att söka en lösning på deras situation genom att använda sig av andra klassiska manliga egenskaper som exempelvis styrka, beskyddande, självständig osv.⁸⁹

3.3 Maktstrategier i ungdomsromanen

I alla tre böcker och bland valda personer kommer det lägen där alla måste ta till våld för att bevara eller klättra i makthierarkin. Det är tydligast i de böckerna som riktar sig till något äldre ungdomar som *Hungerspelet* (2008) och *Förföljaren* (2005). I dessa böcker så är våld eller hot om våld en del av berättelsen grundpelare. Men som jag har

---

⁸⁴ Collins (2008) s.

⁸⁵ Österlund (2005) s. 86

⁸⁶ Öhrn (2009) s. 37

⁸⁷ Österlund (2005) s. 74f, Nikolajeva (2004) s. 109f, s. 129

⁸⁸ Ibid s. 74f

⁸⁹ Nikolajeva (2004) s. 129

kommit fram till tidigare använder sig viktiga manliga bi-personer i *Hungerspelen* (2008) av relativt lite våld för att ta sig fram och befästa en maktställning. Vi får där istället möta två ytterligheter, Peeta som genom hela berättelsen håller kvar vid sin känslighet och använder sig av få egenskaper som hör den traditionellt manlige eller hegemoniskt maskulina till. Han håller till stor del fast vid sina grunddrag och värderingar.

Haymitch får representera Peetas motsats, en man som har innehaft en hegemonisk maskulinitet men som inte kunnat hantera den, vilket har lett till att han ses som något av en byfåne,⁹⁰ även om han fortfarande innehar hel del makt. Den och det som får representera de klassiska manliga härskarteknikerna får bli huvudstaden Panem och dess invånare, vilket inte målas upp i ljusa dagar. Man får en tvetydlig bild av manliga maktstrategier i *Hungerspelen* (2008), dels så presenterar den viktiga manliga personer som inte nödvändigtvis behöver vara delaktig i den hegemoniskt manliga maktstrategin, men alla förhandlar på något sätt med den.⁹¹ Detta gör att Katniss, den kvinnliga hjältinnan får ta platsen och få de egenskaper och attribut som traditionellt hör till manliga karaktärer, men under sin resa är det män som ser till att hon tillslut når framgång.

Den enda starka kvinnan i *Hungerspelen* är just Katniss, men det är inte nödvändigtvis hon som har kontroll över sig själv eller över att det är tillslut går för henne själv eller Peeta, som behåller sina mjuka drag men har mer att säga till om över hans chanser att överleva än vad Katniss har, även fast det är hon som rent praktiskt ser till att båda kommer ut levande från spelen.

I *Förföljaren* (2005) får vi inte se samma strategier. Adnan som är huvudperson måste anamma sitt interpersonella våld för att lyckas att bli hjälten i berättelsen. Han går från att vara en person med mjuka drag och med egenskaper som kan ses höra den nya mannen, till att nästan helt anamma det hegemoniskt manliga hjälteidealet.⁹² Adnan tar till våld för att komma fram och det är inte förrän han gör det han börja ses som hjälte i

---

⁹⁰ Collins (2008) s. 17

⁹¹ Ibid. s. 39f

⁹² Ibid. s. 51

berättelsen. Hans tidigare drag gjorde att han framstod som för mesig, även fast hans karaktärsdrag egentligen inte skulle behövt använda sig aggression och våld för att ses som mer manlig.⁹³

I *Hoppet - Jumin Jack Az* från 2007 ser vi även här klassiska strategier för att behålla eller få makt, men här handlar det mest om att pojkarna i berättelsen ska få någon som helst makt över sig själva. Azad som i denna berättelse får representera den klassiskt äventyrlige pojken innehar drag som man har kunnat se ända sen pojklitteraturens födelse.⁹⁴ Azad saknar kontroll över sin tillvaro i hemmet och får därför ge sig ut på äventyr för att erövra en egen sfär, bort från fiendelandet som i detta fall får representeras av hemmet.⁹⁵ I Azads fall blir det att söka sig till andra killar, som han även lyckas bli vän med. Det är alltså i Azads homosociala relationer som han bygger upp sin självkänsla och förstärker sin maktposition.⁹⁶

Tigris däremot har inte förutsättningarna för att följa Azads spår och skaffa sig vänner utanför hemmets sfär, även om denna sfär med representerar han fiendeland, precis som till hans bror Azad. Han upptäcker även den traditionella äventyrliga pojkens rum och upplever frihet när han tar sig bort från hemmet, desto längre bort från vuxna och hemmet desto friare känner sig Tigris, då han får leva ut och använda sig sina traditionellt manliga egenskaper.⁹⁷

Sammanfattning och slutsats

Vad är det då för maskuliniteter som får utrymme i modern ungdomslitteratur som idag används i skolan? Jag har i denna uppsats försökt att göra en kartläggning över maskuliniteter och manliga maktstrategier som presenteras för barn och ungdomar i Stockholms högstadieskolor. Detta gjorde jag genom att analysera tre populära skönlitterära verk som används i klassuppsättning.

---

⁹³ Ibid. s. 51

⁹⁴ Griffin, Carnes, Et. al (1990) *Meanings of Manhood: Constructions of Masculinity in Victorian America* s. 6

⁹⁵ Öhrn (2009) s. 37

⁹⁶ Johansson (2000) s. 138f

⁹⁷ Nikolajeva (2004) s. 129

I mina analyser har jag sett att maskuliniteter i ungdomslitteratur ofta förhåller i en förhandlingsposition eller är tvungna att vara delaktig till det hegemoniskt manliga mansidealet. Vilket i sig inte är särskilt märkligt eftersom det är så den verkliga världen också ser ut. Boken som jag dock fann mest intressant i en maskulinitetsanalyssynpunkt var i detta fall den enda utländska boken av de tre jag har läst och analyserat, dvs. *Hungerspelen* (2008) av Suzanne Collins. Här får man möta fler typer av maskuliniteter som inte väljer att vara delaktig den hegemoniska maskulinitetens ideal, utan väljer att stanna kvar i en förhandlingsposition med den och arbeta utifrån nya premisser för att utmana den dominerande maskuliniteten. Detta är något som saknas i Magnus Nordins ungdomsdeckare *Förföljaren* (2005).

Magnus Nordin hade förutsättningar att i *Förföljaren* (2005) utmana det hegemoniskt manliga idealet och hålla fast Adnans karaktär i en mer utmanande roll till den något urtvättade hjälteidealet. Men han väljer att transformera Adnans karaktär från en ung man med kvalitéer som ses som sympatiska och kloka till att bli konfrontativ och aggressiv. Vilket i sig hör genren till men är något tråkigt ur ett jämställdhetsperspektiv. Kvinnorna i boken som alla får modiga och handlingskraftiga attribut, men innehar något naiva drag, lyckas inte med det de var ute för att uträtta utan hamnar i händerna på våldförövaren. Det krävs i *Förföljaren* (2005) fall en man som tar till och anammar sin manliga aggressivitet för att lyckas lösa mysteriet och kunna sluta som hjälte.

I Moni Nilssons *Hoppet – Jumpin Jack Az* från år 2007 ser jag poängen med att läsa denna i skolsammanhang. Moni tar upp ett viktigt ämne om ensamkommande flyktingbarn och hon gör det på ett bra och intressant tillvägagångssätt. Nilsson använder sig av klassiska äventyrliga pojkattribut i sin framställning av de två huvudpersonerna Azad och Tigris, och använder sig av arenor som är klassiska för äventyrliga pojkar, dvs. friheten utanför hemmet och skolan. För min uppgift att analysera manligheter och maktstrategier i denna bok kunde jag inte hitta särskilt mycket att utgå ifrån. Jag hitta flera scener där pojkarna blir utsatta för maktstrategier som är typiska för barn och ungdomsböcker och typiska för verkliga livet, pojkarna blir slagna av vuxna män förnedrade av vuxna kvinnor och retade i skolan, men deras egna strategier för att få kontroll över sin egen situation är relativt vardagliga metoder som de flesta barn någon gång använder sig av, man flyr hemmets och skolans kontrollerande miljö för att själv utforska världen.

Mitt mål med denna uppsatts var inte att undersöka hur man arbetar med dessa böcker i skolan, utan mitt mål var att kartlägga vilka maskuliniteter och manliga maktstrategier som presenteras för barn i skolan idag. Jag var intresserad över om dessa utgjorde ett bra alternativ till den bild av manlighet och maskulinitet som många barn tar del av genom egenvalda TV-serier, film osv. Min slutsats är att bilden av maskuliniteter och manliga maktstrategier inte skiljer sig nämnvärt från schablonmässiga hjälteideal och de klassiskt manliga/pojkiga idealen. Det är fortfarande egenskaper som fysisk styrka, kontroll över sin kropp, självständig, mod osv. som står högre än män som bygger sin identitet på kommunikation, relationer och känslor.⁹⁸ De sistnämnda egenskaperna ses fortfarande som feminina och mindre eftersträvansvärda för män.

---

⁹⁸ Johansson (2000) s. 53

Käll- och Litteraturlista

Connell, Robert (2008) *Maskuliniteter*. Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg Johansson,

DeKeseredy, Walter Et al (2005) *Masculinities and interpersonal violence* i Connell, Robert Et al (red.) *Handbook of studies on men & masculinities*. SAGE Publications

Nikolajeva, Maria (2004) *Barnbokens byggklossar*. Studentlitteratur, Lund

Rotundo, E. Anthony (1990) *Boy culture: Middle-class Boyhood in Nineteenth century America* i Carnes, Marc C Et al (1990) *Meanings for Manhood: Constructions of Masculinity in Victorian America*. The University of Chicago Press, London

Thomas (2000) *Det första könet? – Mansforskning som ett reflexivt projekt*. Studentlitteratur, Lund

Öhrn, Magnus (2009) *I pojklandet – En första kartläggning av pojkars territorium i barn- och ungdomslitteratur* i *Tidskrift för litteraturvetenskap*.

Öhrn, Magnus (2008) "Har du börjat ruttna i kolan?" – Om värderingen av pojkdiskurs i svensk barn- och ungdomslitteratur i *Samlaren*

Örterlund, Maria (2005) *Förklädda flickor: könsöverskridning i 1980-talets svenska ungdomsroman*. Åbo akademi förlag, Åbo

Skönlitterära böcker:

Collins, Suzanne (2008) *Hungerspelen*. Bonnier Carlsen

Nilsson, Moni (2007) *Hoppet – Jumin Jack Az*. Natur och kultur

Nordin, Magnus (2005) *Förföljaren*. Bonnier Carlsen

Bilaga 1

Stockholms stads Cirkulationsbiblioteks reservationslista från den 17:e april 2012.

Reserverade titlar på Cirkulationsbiblioteket		
 Ny sökning i Cirkulationsbiblioteket		
Titel	Upphovsman	Antal reserv
Alex Dogboy	Zak, Monica	21
Annas dagbok	Lindström, Börje	26
Anne Franks dagbok	Frank, Anne	24
Anne Franks dagbok	Frank, Anne	13
Den fantastiska räven	Dahl, Roald	25
Den osynliga flickan	Ellis, Deborah	35
Drakskeppet	Bylock, Maj	27
Du & du & du	Nilsson, Per	25
Frankenstein	Shelley, Mary	25
Förföljaren	Nordin, Magnus	24
Hoppet	Nilsson, Moni	30
Hoppet	Nilsson, Moni	30
Hungerspelen	Collins, Suzanne	5
Hungerspelen	Collins, Suzanne	46
Häxjägaren	Johansson, Ewa Christina	10
Häxprovet	Bylock, Maj	24
Häxprovet	Bylock, Maj	30
Jag är Polleke ska du veta	Kuijjer, Guus	30
Kyrkdjävulen	Niemi, Mikael	22
Mina drömmars stad	Fogelström, Per Anders	40
På andra sidan sanningen	Naidoo, Beverley	46
Sanne gatubarn	Lind, Mecka	10
Syltmackor & oturslivet	Ehring, Anna	22
Trolldom i Gamla stan	Olczak, Martin	20